

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה" ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
 חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 513

מסכת בבא קמא פ"ד-צ'

בס"ד, כ"ו אדר תשס"ט

השבוע בגליון

- ◆ הכנסת לווים לבתי כלא
- ◆ אדם אינו בעלים על גופו
- ◆ האם צמחים יכולים לקלוט טעם שונה?
- ◆ ההבדל בין בעלי חיים לצמחים

- ◆ הדלקת מטפחות יקרות לכבוד רשב"י
- ◆ מתאגרפים שהזיקו זה את זה

- ◆ זריקת פלא בערב צום
- ◆ מצווה לבקש תרופה למחלה?
- ◆ מן הראוי למחול לקטן שהזיק
- ◆ החלפת יריעה בספר תורה

דבר העורך

מדוע בכתה אמו של ה"חפץ חיים"?

רבים הם הסיפורים והמעשיות על אמהות הדורות שעברו, אשר עשו כל שביכולתן כדי לאפשר לבניהן ללמוד תורה, ולא פעם שלחו את בניהן במסירות נפש ללמוד תורה מפי ראש ישיבה ששכנה בארץ רחוקה. בשעה שעמד בן על מפתן הדלת, כשבידו מזוודה מרופטת שהכילה כמה בגדים בלויים שקופלו באהבה שאין לה קץ ופרוטות מספר שהצליחה האם לחסוך מפת לחמה הצר, ידעו רבות מהן, כי ככל הנראה למשך תקופה ארוכה וממושכת לא יזכו לראות את זיו פניו של הילד הרך בשנים שנתלש מביתו החמים והאהוב. ואף על פי כן.

ראש ישיבה נכבד, מצאצאיו של ה"חפץ חיים", שיתף קהל שומעי לקחו על אודות הנהגתה המופלאה והפשטה של אמו של ה"חפץ חיים", וכה היו דבריו: **"סידור** תפילה עתיק יומין שוכן בבית, אותו קיבלתי מאימי, בתו של ה"חפץ חיים" זכר צדיק וקדוש לברכה.

בשער הסידור כתוב שמה של בעלת הסידור, הלא היא אמו של ה"חפץ חיים". יום אחד התבוננתי היטב בכתב היד הגדול והעגלגל, המסגיר את גילו הרך של הכותב. הבאתי את הסידור לאימי ושאלתי אותה אם יודעת היא מיהו הילד שכתב את שמה של הסבתא על הסידור. היא השיבה בחיוב: "כן, כתב יד זה, הוא

דף פה/א מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות

זריקת פלא בערב צום

הגמרא דורשת מן הפסוק (שמות כא/ט) "ורפא ירפא" - "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". בעלי התוספות (ד"ה "שניתנה רשות") מבארים שהתורה נזקקה לכפול את לשונה: **"ורפא ירפא**, כדי להתיר לרופאים להתעסק ברפואת כל המחלות, הן אלו הבאות בידי אדם והן אלו הבאות בידי שמים. אלמלא היתר זה שבפסוק, לא היה רופא רשאי לרפא מחלה שבאה על האדם, כי הוא סותר את גזירת המלך הקב"ה שגזר כי אותו אדם יהיה חולה. להלכה נפסק ("שולחן ערוך" י"ד סימן של"ז סעיף א'), כי אין זו רשות בלבד, אלא מצווה וחובה על הרופא לרפא את החולים.

מצווה לבקש תרופה למחלה? רבים עומדים על הסתירה המפורשת בדברי הרמב"ן בנוגע להזדקקות החולה לרופא. מחד גיסא בפירושו על התורה (ויקרא כו/יא) כתב הרמב"ן, כי אל לו לחולה לדרוש ברופאים ובתרופות, והפסוק "ורפא ירפא" נאמר על מי שאינו "מעדת ה' שחלקם בחיים" שדורש ברופאים, ואותו "אין לרופא לאסור עצמו ברפואתו... אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברפואות". מאידך גיסא, בספרו "תורת האדם" (שער הסכנה) הוא קובע, כי "פקוח נפש מצווה רבה היא, הזריז הרי זה משובח... וכל רופא שיודע בחכמה ומלאכה זו חייב הוא לרפאות, ואם מנע עצמו הרי זה שופך דמים".

פירושים רבים נאמרו כדי ליישב את דברי הרמב"ן. ה"חזון איש" זצ"ל ("אמונה ובטחון" ה' ה') מבאר, כי "השרידים המזורזים והמקודשים בעבודת ה' אינם משתמשים ברופאים, אבל זו מדרגה של בני עליה כרשב"י וחביריו". ואילו דברי הרמב"ן השוללים פניה לרופאים, והדורשים מן החולה לדרוש אל הקב"ה שיעשה עמו נס, אינם אמורים אלא בתקופות מיוחדות, כפי שמשמע מדברי הרמב"ן עצמו, בהן עם ישראל כולו שרוי על אדמתו והשפע האלוקי ניכר על פני הארץ. לעומת זאת, בתקופתנו, חובה על החולה לדרוש ולבקש אחר מזור ותרופה.

זריקת פלא בערב צום: יהודי חולה, שעקב מצבו הבריאותי אסרו עליו רופאיו לצום ביום כיפור, קיבל מרופאו הצעה מעניינת: לעבור טיפול רפואי מסויים בערב יום כיפור, והטיפול יאפשר לו לצום בלא לסכן את בריאותו.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל כתב (שו"ת "אגרות משה" או"ח חלק ג' סימן צ') לאותו חולה, כי עליו להמנע מקבלת הטיפול הרפואי, תוך שהוא מסתמך על דברי בעלי התוספות בסוגייתנו מהם עולה, כי לבד מריפוי מחלות אסור לאדם לעשות בגופו מעשים כדי לשנות את גזירת

עילוי נשמת

מרת **שפרה בן דוד** ע"ה
 בת הרב משה ורבקה כהן מלהיוף ז"ל
 נלב"ע ליל ש"ק כ"ה באדר א' תשנ"ה
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים המלסדורף** ז"ל
 ב"ר ברוך ז"ל
 נלב"ע ר"ח ניסן תשס"ז
תנצב"ה
 הונצח ע"י
 משפחות המלסדורף וליפסקר שיחיו

עילוי נשמת

מרת **בת ציון גנץ** ע"ה
 בת הגאון רבי זוסמן ריגר זצ"ל
 נלב"ע כ"ו באדר תשנ"ו
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **מוטי גנץ**
 ומשפחתו שיחיו - הרצליה פיתוח

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת
 הר"ר **נפתלי הרץ נס** ז"ל ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
 נלב"ע כ"ח באדר תשס"ג **תנצב"ה**
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו

המלך, ומאחר שפעולה זו אינה נחוצה לצורך בריאותו, אלא כדי לגרום לכך שיוכל לצום ביום כיפור, מניין לו שמותר לו לבטל באופן זה את גזירת הקב"ה, שגרם לכך שלא יוכל לצום ביום כיפור? ואף אם נאמר שאין איסור בכך, בכל זאת, מאחר שוודאי אין הוא מחוייב לנהוג כן, שוב אסור עליו הדבר, שהרי בכל פעולה רפואית יש סכנה ואסור לעשותה שלא לצורך רפואי.

אנוש כחציר ימיו: לסיום, מעניין לציין את דברי המדרש שמואל (פרשה ד' ד"ה "מצרף לכסף") המביא את דברי רבי עקיבא ורבי ישמעאל על הנאמר בתהלים (קג/טו): "אנוש כחציר ימיו" - "כשם שהעץ אם אינו נזבל ומתנכש ונחרש - אינו עולה, ואם עלה ולא שתה מים - אינו חי והוא מת, כך הגוף הוא העץ, הזבל הוא הסם, איש אדמה הוא הרופא".

דף פז/א חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה

דינו של קטן שהזיק

מבואר בסוגייתנו, שחרש שוטה וקטן פגיעתם רעה. כלומר: אם הם פטורים מתשלום על נזקים שגרמו, כיוון שאין בהם דעת, אך אחרים שהזיקו אותם - חייבים. אמנם, אין מניחים לקטנים להשתלל, להזיק ולגנוב ככל העולה על רוחם, אלא כדברי הרמב"ם (הלכות גניבה פרק א' הלכה י'): "ראוי לבית דין להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הגנבה, כדי שלא יהיו רגילים בה, וכן אם הזיקו שאר נזקים".

במה שונה הקטן משור שהזיק? הגאון רבי יהודה אסאד (שו"ת "יהודה יעלה" סימן קס"ד) מעורר שאלה מעניינת: לכאורה, אמנם הקטן פטור מלשלם על נזקיו ועל מעלליו, אך מדוע לא יהא אביו חייב לשלם את נזקיו כפי שהוא חייב לשלם על נזקי בהמותיו? ואכן, הוא מבאר, כי האב היה חייב לשלם על נזקי בנו אלמלא פסוקים מיוחדים (ויקרא כד/יט, כא) שמהם לומדים שחיובי התשלום של אדם המזיק מושטים עליו בלבד.

זוג הורים מאושרים שהתגאו בילדם הפיקת, התארחו אצל ידידיהם וביקשו להפגין לעין-כל את חכמתו של הקטן שעדין לגאון. לשם כך העלה האב את הזאטוט על השולחן הערוך למופת, ובמחי יד הפך הזאטוט קערת זכוכית יקרה והשליכה ארצה. עוד בטרם נאספו שברי הקערה הכריז האב בידענות: "קטנים פגיעתם רעה!" ובכך ביקש לשלול כל אפשרות לתביעה עתידית בעטיים של נזקי עוללו.

אולם, במקרה זה האב חייב לשלם על הנזק, שכן, אף על פי שקטן פטור על נזקיו, מקרה זה אינו אלא כאדם "מעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו", שחייב המעמידה לשלם על כך ("שולחן ערוך חו"מ סימן שצ"ד סעיף ג'), משום שפעולת הנזק מתייחסת למעמיד את המזיק ליד החפץ הניזוק (שו"ת "נחלת אליהו" להגר"א דושניצר חלק א' סימן ע'). רק קטן המזיק מעצמו אינו מחייב את אביו בתשלום, למרות שאביו הביאו אל הבית שבו התרחש הנזק, לפי שאין זה נחשב שהאב עשה מעשה בידיים, כפי שהמכוון בהמה לעבר פירות חבירו, פטור מלשלם (רמ"א שם).

מן הראוי למחול לקטן שהזיק: לבד מבעל "הגהות אשרי" (הלכה ט) הסובר, שקטן שהזיק חייב לשלם על כך לכשיגדיל, לדעת יתר הפוסקים הקטן פטור לעולם ("משנה למלך" הלכות לווה ומלוה", פרק ד', הלכה י"ד, ד"ה "הויכא", שו"ת רע"א מהד"ק סימן קמ"ז, ועי"ע שו"ת מהר"ם שיק, יו"ד, סימן שע"ה). אמנם "המשנה ברורה" כתב (סימן שמ"ג ס"ק ט' בשם הגר"א והט"ז) כי לפנים משורת הדין ראוי לאדם שהזיק בעודו קטן לפצות את הניזוק כשיגדל.

דין זה מבוסס על דברי "תרומת הדשן" (פסקי מהר"י סימן ס"ב) שכתב שראוי לאדם לחזור בתשובה גם על חטאים שעשה בעודו קטן. לפיכך, כתב בעל "שבות יעקב" (חלק א' סימן קע"ז ועיין "פתחי תשובה" חו"מ סימן שמ"ט ס"ק ב'), שמכיוון שעיקר כפרתו של המזיק היא ריצויו של הניזוק וקבלת מחילתו, ראוי לניזק שלא להתאכזר אל המזיק בקטנותו, ולהסתפק בקבלת תשלום חלקי של הנזק. "שבות יעקב" (שם) מביא גם את דברי "ספר חסידים" (סימן תרצ"ב) שמדבריו משמע שהקטן חייב לשלם תשלום מלא לכשיגדיל. אך כתב "שבות יעקב" שיתכן שדבריו אמורים לגבי קטן שהחפץ הנגזל עדיין בידי.

דף צא/ב שהמקרע על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית

החלפת יריעה בספר תורה

נצטוונו מן התורה (דברים כ/ט), כי אף בעת עריכת מלחמה ומצור על האוייב אין להשחית ואין לעקור אילנות מאכל. לדעת ראשונים רבים (ספר "החינוך" מצווה תקכ"ט ועוד), איסור "בל תשחית" אינו מתייחס לאילנות בלבד, אלא הוא כולל השחתת כל חפץ בעל ערך, שלא לצורך. משום כך, אומר רבי אלעזר בסוגייתנו: "שמעתי, שהמקרע על המת יותר מדאי - לוקה משום בל תשחית". כלומר: אף על פי שמצווה מדאורייתא לקרוע על המת (רמב"ם הלכות אבל פרק ח' הלכה א'), ולפיכך, הקורע על המת כשיעור שנקבע על ידי חכמים אינו עובר על "בל תשחית" - אסור לקרוע מעבר לכך (ע"ע מהר"ץ חיות בסוגייתנו ו"שדי חמד" עמוד 113).

שני הסברים ניתנו להיתר השחתת חפץ לצורך מצווה. ב"ספר חסידים" (אות תתע"ט) מבאר שהשחתת חפץ לצורך מצווה, אינה נחשבת כהשחתה כלל, כי אם כשימוש בחפץ. משום כך, כתב, מותר ליטול יריעה מספר תורה ולגנזה כדי להחליפה באחרת, גם אם עושים כן להידור מצווה בלבד, ואין לחשוש לאיסור "בל תשחית" אף על פי שבגניזתה מוציאים אותה מכלל שימוש.

של אבי זצ"ל, ה"חפץ חיים" בכבודו ובעצמו שכתב לאמו את שמה על סידורה, משום שהיא ידעה רק לקרוא אך לא לכתוב! כרבות מנשות ישראל הצנועות והכשרות בתקופתה, ועל כן ביקשה מבנה הקטן "ישראלקה", שהיה בן שש, שיכתוב את שמה".

"משכבר החזקתי את הסידור בידי, רפרפתי בדפיו הצהובים מיושן, ופה ושם נגלו לעיני כתמים שיצרו שקערוריות בדפי הסידור, היו אף מילים שנטשטשו מעט מדמעות שזלגו עליהן.

אימי שהבחינה במעשי, סיפרה לי כך: "על סבתי, אמו של ה"חפץ חיים", לא תמצא אף אדם שיאמר לך שהיא היתה בעלת ניסים, צדקנית מפורסמת וכיוצא בזה, אבל, אני זוכרת שבשלהי ימיה, כאשר כבר נתפרסם שמעו של בנה בכל רחבי העולם, נגשו אליה אחדים ממקורביו של ה"חפץ חיים" וביקשו לשאול את פיה, במה זכתה לבן שיאיר את עיני העולם. היא, שלא תלתה זכות זו במעשיה, השיבה להם כי אל להם להפנות שאלה זו אליה, שכן, לא זכור לה דבר מיוחד שהיא יכולה לייחס לעובדת זכיייתה המופלאה. הנוכחים ניצלו את ההזדמנות, ושבו והפצירו בה, "שמא בכל זאת, יש איזה מעשה קטן שאת אינך מייחסת לו חשיבות אף יש בו כדי להאיר את התעלומה? לא! לא! איני זוכרת. אבל אם אתם שואלים אני יכולה לומר לכם דבר פעוט אחד: לפני חתונתי, ביקשה אימי המנוחה לשוחח עמי קצרות, וכה היו דבריה: "בתי! הקשיבי לדברי. אנו מצויים לגדל את בנינו לתורה וליראת שמים. על כן אני מבקשת ממך: בכל עת פנויה, טלי סידור זה לידך, והעתירי תפילה לפני בורא העולם שתזכי לגדל את ילדיך לתורה וליראת שמים, ואל תשכחי להזיל דמעות בעת תפילתך". בסיום דבריה, העניקה לי סידור ובו תפילות וספר תהילים. "זה כל מה שעשיתי", סיימה בתמימות אמו של ה"חפץ חיים". "בכל פעם שסיימתי את עבודות הבית, או אף כאשר הנחתי סיר תפוחי אדמה על האש והמתנתי כמה דקות לסיום הבישול, היתי נוטלת את הסידור שקיבלתי מאימי ע"ה ובוכה בדמעות שלישי לרבש"ע שיחון את עיניו של ישראלקה שלי ואזכה לגדל אותו לתלמיד חכם וירא שמים".

אלו הן הדמעות שהרטיבו את הסידור הזה, אמרה בתו של ה"חפץ חיים", דמעות של אמא יהודיה ששזרה לכל אורך חייה את מאווייה היחיד, לראות את בנה גדל בתורה וביראת שמים, ואכן זכתה לכך.

יתן הקב"ה בלבנו את התבונה להעתיך ולבקש עבור צאצאנו שיזכו לגדול בתורה וביראת שמים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פג/א אין השכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות

אוסף של יחידים

הא למדת - הסביר רבי ירוחם ממיר - שהשכינה שורה על 'כלל' ולא על 'פרט'. אין היחידים זוכים לגילוי שכינה, אלא הכלל כולו. וכיון שכלל לענין זה הוא שני אלפים ושני רבבות, כאשר חסר אחד, אין האחרים ראויים, לפי שהפכו לאוסף של יחידים בלבד...

דף פד/א עין תחת עין ממון

עין תחת עין

אמר רבי שמשון מאוסטרופוליא: מי שחבל בעין, ישלם מה שתחת עין - האותיות שאחר האותיות עין; אחר ע' באה פ', אחר י' באה כ', ואחר נ' באה ס' - 'כסף'...

דף פד/א עין תחת עין ממון

מידת הרחמים

ולמה לא כתבה התורה ממון במפורש? הרי זה בא ללמד כי שורת הדין היתה שיוציאו את עינו; כאשר עשה כן יעשה לו.

וכבר אמר האר"י הקדוש כי התורה שבכתב היא דין, ושבעל פה היא רחמים. ועל כן בתורה שבכתב נתפרש ענשו על פי שורת הדין, ובאה התורה שבעל פה ופירשה כי על פי מידת הרחמים - די לו בממון ("ישמח משה").

דף פה/א ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות

הכל בהשגחה

כתב רש"י: ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מס'.
והרי הפסוק פותח ב'וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרופ? נמצאת למד, היה אומר 'חפץ חיים', שגם כאשר אדם מכה את חברו, הרי זה 'רחמנא מחי', משמים הוא ובהשגחה פרטית מיוחדת...

דף פה/א ורפוא ירפא

רפואה חוזרת

אמר רבי חיים עוזר גרודזינסקי: אצל הקב"ה נאמר 'אני ה' רופאך', לפי שהוא מרפא פעם אחת, ודי בכך. ואילו אצל רופא בשר ודם נאמר 'ורפוא ירפא', לפי שמתחילה הוא מקלקל, ושוב הוא נזקק לתקן מה שקלקל...

דף פה/א מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות

"רשות" למי?

דבר חידוש מופיע ברבינו בחיי (שמות כא/ט): לא אמרו שיש רשות לרופא לרפאות אלא במכה מבחוץ, בה עוסק הפסוק 'ורפא ירפא', אולם לא במכה שבפנים שהיא רק ברשות הרופא כל בשר!

לעומת זאת, בעל "שלטי גיבורים" (עבודה זרה דף ד/א מדפי הרי"ף אות ב') מבאר, שההשחתה מותרת משום ש"עשה דוחה לא תעשה". כלומר: הקורע את בגדיו משום אבלות אכן עושה בכך מעשה השחתה, אך הדבר מותר, משום שהאיסור נדחה מפני המצווה.

ההבדל בין שני טעמים אלו מניב השלכות הלכתיות רבות. אחת מהן, מציין הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (ש"ת "הר צבי" או"ח ב' סימן ק"ב) בתשובתו ליהודי, שביקש לקצוץ אילן כדי להעמיד במקומו את סוכתו. במקרה זה, לדעת "ספר חסידים" מותר לקצוץ את האילן, שהרי ההשחתה היא לצורך מצווה. אולם, לדעת בעל "שלטי גיבורים", אין לקצוץ את האילן אם באפשרותו להקים את הסוכה במקום אחר, שהרי המצווה אינה דוחה מפניה את האיסור אם היא יכולה להתקיים במקום אחר.

הדלקת מטפחות יקרות לכבוד רשב"י: כידוע, רבים נוהגים לעלות למירון ביום ל"ג בעומר ולהדליק שמן זית על ציון רשב"י, ויש שאף נהגו להבעיר מטפחות יקרות ספוגות בשמן לכבוד הצדיק. בעל "תורה לשמה" (סימן ת) כותב, כי בפעולה זו אין משום "בל תשחית" מאחר שמצווה לכבד את הצדיק ולצורך מצווה מותרת ההשחתה. מטעם זה, הוא מוסיף, אין איסור להדליק נרות בבית הכנסת לכבוד בית הכנסת או לכבוד הצדיקים, גם כאשר היום גדול והנר אינו מאיר כלל, שהרי יש בדבר משום מצווה.

אמנם, לדעת בעל "שואל ומשיב" (כרך ה) אסור להשחית מטפחות יקרות לצורך כך, והנהוג כן עובר על איסור "בל תשחית" ואף הוסיף וכתב: "ואני עָרַב שאם היו לוקחים אותו ממון ונותנים אותו לעניים - היה ניחא לרבי שמעון בר יוחאי".

בשנים קודמות, מודעות חברות התעופה לצורכי הנוסע הדתי לא היתה מפותחת דיה, ולפיכך נאלצו יהודים רבים לרכוש פת עכו"ם בעת נדודיהם במרחקים כדי להשביע את רעבונם. אדם שנסע בקביעות במטוסים שאל את הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל אם מותר להשליך את פת העכו"ם כאשר הוא מגיע למקום שבו אפשר לרכוש פת ישראל, מבלי לעבור על איסור "בל תשחית".

בעל "מנחת יצחק" (חלק ג' סימן מ"ה) השיב לו, כי איסור ההשחתה הינו מעשה השחתה בידיים דווקא, ואילו המניח לדבר להתקלקל מעצמו, אינו עובר על איסור.

דף צב/א האומר סמא את עיני

מתאגרפים שהזיקו זה את זה

במשנתנו מבואר שהאומר לחבירו: "סמא את עיני", וחבירו אכן סימא את עינו, הרי הוא חייב בתשלום הנזק, ואף אם אמר לו "על מנת לפטור - חייב".

הראשונים נחלקו בפירוש דברי המשנה. לדעת רש"י, בעלי התוספות (עיין בדבריהם לקמן צג/א) והרא"ש (טור חו"מ סימן תכ"א), כוונת המשנה שהמזיק חייב, משום שהניזוק לא פטר אותו בפה מלא מתשלום. אך הניזק אמר לחבירו בפה מלא שיכה בו, והוא פוטר אותו מחובת תשלום על הנזק שיארע, פטור המזיק. לעומת זאת, לדעת הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק פרק ה' הלכה י"א), לעולם אין אדם מוחל על נזקי גופו, ואף אם מחל לחבירו במילים מפורשות על החוב שעתיד להיווצר כתוצאה מן ההיזק, חייב המזיק, מאחר שהניזק לא התכוון לכך באמת ובתמים.

הכנסת לווים לבתי כלא: לפני שנים רבות נהגו מלווים להחתים את הלווים על שטר חוב, אשר כלל סעיף מפורש, כי אם החוב לא יפרע במועדו, רשאי המלווה לכלוא את הלווה עד להשבת ההלוואה. פעמים רבות לא עלה בידי הלווה העני לעמוד בזמן הפירעון, והמלווה המיואש מכספו, ביקש לממש את התחייבות הלווה ולאסרו בבית האסורים.

שאלה כאובה זו עלתה על שולחנם של רבים מרבתינו הראשונים. לכאורה, ההכרעה בנושא תלויה במחלוקת הראשונים הנזכרת. שכן, לדעת הרמב"ם, שאדם אינו מוחל על צער גופו לעולם, גם הלווה שחתם על נכונותו להחשב בבית האסורים אם לא יפרע את חובו, לא התכוון לכך באמת. מה שאין כן לדעת הרא"ש, אדם שבמפורש מוחל על צער גופו, המחילה שרירה וקיימת, והמלווה רשאי לחבשו בבית האסורים.

אדם אינו בעלים על גופו: אולם, הראשונים כולם, בהם הרא"ש עצמו (ש"ת כלל ס"ח סימן י') הכריעו, כי אין המלווה רשאי לחבוש את הלווה בבית האסורים. שכן, מלבד החיוב הממוני המוטל על המזיק את חברו, גם קיים איסור לחבול באדם, הן בגופו שלו והן בשל זולתו ("שולחן ערוך הרב" הלכות נזקי גוף ונפש הלכה ד' וע"ע בקונטרס אחרון שם ס"ק ב'), מפני שאדם אינו בעלים על גופו ועל נשמתו, וכמבואר בסוגייתנו, שאדם גם אינו רשאי לצער את עצמו במניעת מאכל ומשתה (צא/ב). לפיכך, גם לדעת הרא"ש, מחילתו של הניזק אינה מועילה אלא לפטור את המזיק מתשלום ממון, אך אין היא מתירה את האיסור שבדבר לצער את הזולת.

סברא נוספת בעניין זה כתב המהרי"ק (ש"ת מהרי"ק החדשים סימן ט"ו). לדבריו, גם לדעת הרא"ש אין מועילה מחילתו של אדם אלא לרגע זה. כלומר, המכה פטור אם הכה את חברו מיד לאחר שהלה אמר לו "הכני". אולם, אין הוא יכול להכותו לאחר תקופה, תוך שהוא מסתמך על דברי המוכה, שבעבר אמר לו "הכני", מאחר שאין כל וודאות שגם כעת המוכה מוחל על כך. לפיכך, אף

שבעת קבלת ההלוואה הלווה חתם על הסכמתו להחבש בבית האסורים, הדברים תקפים ונכונים לשעת החתימה, אך לא לזמן שלאחריה.

מתאגרפים שהזיקו זה את זה: למרות המחלוקת הנזכרת, אם אדם מוחל על נזקי גופו באמת ובתמים, ישנם מקרים שבהם הכל מודים שהמזיק פטור מתשלום. כגון: נזקים שנגרמים תוך כדי תחרות אגרוף, כפי שכתב ה"שולחן ערוך" (ח"מ סימן תכ"א סעיף ה' כדעת הרא"ש), שכאשר שניים מתאבקים [מובן מאליו שהתנהגות זו מנוגדת להלכה], והאחד הפיל את חברו לארץ ותוך כדי כך נפל עליו וסימא את עינו - פטור המזיק. את טעמה של הלכה זו מבאר ה"ערוך השולחן" (סימן תכ"א סימן ג': עיין ב"י שהקשה על דברי הרא"ש וע"ע בסמ"ע שם ס"ק י'), שיש לחלק בין מקרה שבו הנחבל פסיבי ואין לנו כל סיבה להניח שהוא מוכן שיכו בו נמרצות, לבין מתאבקים העומדים להתגושש במטרה לנצח בעזרת פעילות גופנית נמרצת, הכוללת החלפת מהלומות וחבטות. באופן זה ברור שהאחד מוחל לחברו אם יזיקנו.

דף צב/א טעים בהו טעמא דחמרא

האם צמחים יכולים לקלוט טעם שונה?

כידוע, אם חתכו בשר בסכין חדה, טעם הבשר נחשב כבלוע בתוך הסכין. אם לאחר מכן חתכו בסכין זה ירק חריף, אסור לאכול את הירק עם מאכל חלבי ("שולחן ערוך" י"ד סימן צ"ו סעיף א', וברמ"א שם), משום שחריפות הירק וחדות הסכין גורמים לכך, שהסכין תפלוט לתוך הירק מעט מן השומן של הבשר שנבלע בה.

הלכה זו עוררה שאלה מעניינת, שנשלחה אל בעל "חלקת יעקב" (עניינים שונים סימן כ"ג). פעם אירע, שיהודי נעץ סכין חדה טריפה בתוך ירק חריף שטרם נתלש מן הקרקע, ולאחר מכן הוציא את הסכין מן הירק. לאחר מספר ימים נקטף הירק מן הקרקע. כאשר נקטף הירק התעורר ספק האם ירק תלוש בלבד סופג אל תוכו טעם נוסף, או שמא גם ירק מחובר לקרקע, שטרם נתלש ממנה, סופג אל תוכו טעם אחר.

השואל ביקש להכריע ספק זה מדברי הגמרא בסוגייתנו, המספרת, שאריסו של שמואל הגיש לפניו תמרים, ושמואל חש בטעם של יין בתמרים אלו. כאשר הוא בירר את פשר הדבר אמר לו האריס, כי תמרים אלו גדלים בינות לגפנים שבכרמו, ומכאן טעמם השונה. לכאורה, ממעשה זה ניתן להוכיח כי גם פרי או ירק המחוברים לאדמה ומוסיפים לגדול, יכולים לספוג אל תוכם טעם אחר, ולפיכך, יש לאסורם באכילה אם נעצו בהם סכין טריפה.

אולם, הגאון בעל "חלקת יעקב" דחה את ההשוואה בין המקרים, שכן, תמריו של שמואל ינקו טעם שהגיע אליהם מן האדמה, אך אין להוכיח מכך שירקות או פירות סופגים טעם זר ושונה אל קרבם כאשר נועצים סכין בגופם.

[בבית מדרשו נאמרה סברא נוספת לחלק בין שני המקרים. הן התמרים של שמואל ספגו את טעם הגפנים עד לרגע זמירתם, ואילו בשאלה שהופנתה אל בעל "חלקת יעקב" הירק נקטף ימים אחדים לאחר שהסכין נשלף ממנו. יתכן, איפוא, כי מאחר שהירק החריף המשיך לצמוח, בתקופה זו הוא פלט את טעם הטרופה שהוחדר אליו].

לבסוף מכריע בעל "חלקת יעקב", כי אין כל צורך בהוכחות שירק סופג לקרבו מטעם הסכין, שהרי דבר פשוט הוא שאם החזירו אל קרבו טעם שונה, הטעם יספג בו גם אם הוא מחובר לקרקע. כל שיש להסתפק הוא, אם ירק שממשיך לצמוח לאחר שספג טעם שונה - פולט את הטעם הזר.

ההבדל בין בעלי חיים לצמחים: "חלקת יעקב" מכריע, כי אף על פי שמצאנו פעולה מעין זו אצל בעלי חיים, שלמרות שהם אוכלים מאכלות אסורות במהלך חייהם מותר לאכול אותם, משום שחום גופם ממיס את המאכל והופך אותו לחלק מגופם. אולם, הצמחים, הירקות והפירות, אינם בעלי חום גוף המעכל את הנכנס לתוכם, ולפיכך נאסר הירק לאכילה בעקבות נעיצת הסכין.

ואילו שיטת הרמב"ן (ויקרא כו/ו) היא שיש רשות לרופא לרפא, אולם לא אמרו שיש רשות לחולה! לדעת הרמב"ן, לבטוח בה' ולא ללכת לרופאים כלל!... [אולם רבים חולקים על דעתו, עיין רמב"ם בפירוש המשניות לנדרים מא/ב ובהלכות נדרים פרק ו' הלכה ח', ועוד].

סֵפֶר מְאוֹרוֹת הַדָּף הַיּוֹמִי לִילָדִים - כּוֹרַח א' - עַל מִסְכָּתוֹת בְּרִכּוֹת, שִׁבְתָּ, עֲרוּבֵין וּפְסָחִים

צעדים ראשונים בעולם של לימוד חוויה חינוכית מרתקת, מתנה מושלמת לאפיקומן! |קטעים נבחרים מתוך הדף היומי | מעשיות חז"ל ותולדותיהם |

להזמנות: מוקד "מאורות" 1-700-500-151

לעילוי נשמת הר"ר ישראל סימינובסקי ז"ל ב"ר שניאור זלמן ז"ל נלב"ע כ"ז באדר א' תשנ"ה **תנצב"ה** הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר אנג'לו מרדכי ז"ל ב"ר כלמנטה ז"ל נלב"ע כ"ז באדר תשמ"ו **תנצב"ה** הונצח ע"י משפחתו - רומא

לעילוי נשמת הר"ר משה בפלר ז"ל ב"ר אליהו ז"ל ממיסדי רעננה נלב"ע א' בניסן תש"ס **תנצב"ה** הונצח ע"י בתו גב' פנינה פולצ'ק ומשפחתה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5) Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL ת.ד. 471 בני-ברק טל: 03-5775333 tel: +972-3-5775333 פקס: 03-7601020 Fax: +972-3-7601020 אימייל: meorot@meorot.co.il E-mail:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307 מוקד ההזמנות 1-700-500-151

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

הקדם והנצח

את נשמות יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

אייר - סיון - תמוז - אב

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות"

לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020

כי נר מצוה ותורה אור